

ЕТНІЧНА САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА МІЖЕТНІЧНІ СТОСУНКИ НА ЗАКАРПАТТІ (СТЕРЕОТИПНІ ПОКАЗНИКИ МОЛОДОЇ ГЕНЕРАЦІЇ)

ЗАН М.П. (Ужгород)

Значного суспільного резонансу дедалі набувають складні процеси в сфері соціально-політичної конфліктності. На сучасному етапі, коли людство всупило в ХХІ ст., ідеології і доктрини космополітизму із гуманістичними лозунгами «всезагальної любові» зазнали відчутного удару із боку їхнього головного опонента. Ім'я цього вічного (за період історичного часу) опонента – феномен етносу. Концепції, які пов'язують динаміку розвитку людства із змінами суспільно-економічних формацій, переважанням суспільних потенцій в окремих расах виду *homo sapiens* або релігіях світу, із змінами еліт, домінуванням цивілізацій, із футурологічними доктринами технократизму, конвергенції та інші зазнають відчутної теоретичної і практичної поразки. Історія людства свідчить, що головним і «самодостатнім полем дослідження» продовжує залишатись етнос, його розвиток в історичному часі (етногенез), міжетнічні контакти.

Саме тому етнічна самоідентифікація та міжетнічні відносини (стосунки) – це проблеми, які потребують як активного наукового вивчення, так і предметно-практичної реалізації в житті суспільства. Проблематика формування етнічної самоідентифікації особи в умовах державної незалежності України вже знайшла певне висвітлення в науковій літературі [1].

Використовуючи теоретико-методологічні принципи етносоціологічних обстежень, на основі розробленої проективної комбінованої анкети [2] нами проведено етносоціологічне дослідження проблем етнічної самоідентифікації та міжетнічних стосунків на Закарпатті. Дослідження проводилось в березні-травні 2001 року і загалом охопило 315 чоловік. Респонденти – представники молодого покоління краю, студенти 4 факультетів Ужгородського національного університету.

Представимо етносоціологічний портрет опитаних. Зауважимо, що респондентам пропонувалось вказувати своє етнічне походження (національність) згідно «власного поклику душі», ігноруючи офіційні записи ЗАГСу. Серед студентів 1 курсу історичного факультету (всього 71 чол.) виявилось 61 українець, 4 угорці, 2 росіяни, 1 словачка, 1 румун, 2 «русини».

Серед студентів 2 курсу (36 чол.) – 31 українець, 2 угорці, 1 росіянин, 1 чех і 1 «русин». Серед опитаних студентів 3 курсу (15 чол.) – всі вказали на українське етнічне походження. Серед студентів 4 курсу (28 чол.) – 22 українці, 3 угорці, 1 росіянин, 1 білорус і 1 «космополіт» (особа, яка виступає проти поділу людей за етносами або націями). Студенти 1 курсу філологічного факультету (42 чол.) солідарно вказали на своє українське етнічне походження. Серед студентів 1 курсу інженерно-технічного факультету (68 чол.) – 62 українці, 1 угорець, 3 росіяни і 2 «русини». Серед студентів 1 курсу фізичного факультету (55 чол.) – 45 українців, 3 угорці, 6 росіян, 1 «русин». Ми зв'язували також соціальне походження опитаних, гендерні показники (стать), місцевість і район проживання (місто, село, селище) респондентів.

Оскільки предметом нашої студії є характеристика етнокультурних пріоритетів українців, представників етнічнонаціональних меншин та міжетнічних стосунків в краї, то зосередимо увагу на аналізі результатів проведеного дослідження. Для цього детально зв'язуємо стереотипні показники молодого покоління через «читання» побудованих таблиць і окремих додаткових «покрайні записів» опитуваних.

Відповіді респондентів на перше питання «Як Ви оцінюєте відносини між представниками різних національностей, що проживають на Закарпатті?» представлені у таблиці №1 (Таблиці винесені у кінці статті). Власне відповіді побудовані за наступним принципом: 1 («добре»), 2 («задовільно»), 3 («погано»), 4 («важко відповісти»). Як бачимо, більшість представників вказаних етногруп оцінюють ці відносини як «добре» або «задовільно». Лише окремі українці, «русини», росіяни, «космополіт» (? – М.З.) поцінують їх як «погані».

У таблиці № 2 представлені відповіді на контрольне 11 запитання анкети «Як Ви оцінюєте відносини між представниками різних національностей, що проживають по сусідству з Вами?».

Тут перша відповідь – «добре», друга – «задовільно», третя – «погано», четверта – «потрібні деякі зміни», п'ята – «важко відповісти». Наявні відмінності відповідей засвідчують

окремі проблемні мотиви міжетнічних стосунків на практиці. На «потрібні зміни» вказують українці, угорці, росіяни.

Відомо, що справжні відповіді на делікатні проблеми міжетнічних стосунків і етноідентифікації можуть дати конкретні (проективні) питання. Відповіді на питання «Як Ви ставитесь до міжнаціональних шлюбів» представлені в таблиці № 3 (перша відповідь – «позитивно», друга – «негативно», третя – «важко сказати», четверта – «ваша думка»).

Знову ж таки більшість вказаних етногруп відповіли, що ставляться позитивно. Цікаво, що із групи опитаних-росіян лише один респондент вказав на негативну відповідь. Поширені негативні відповіді більшою мірою серед українців, «русинів», але не серед представників національних меншин.

Про що свідчать так звані «покрайні записи» щодо ставлення опитаних до міжнаціональних шлюбів? Один із респондентів пише, що «позитивно ставлюсь до одруження інших людей, але негативно щодо себе». Дівчата-українки говорять, що «любов сліпа», «аби кохання було». Інші респонденти: «позитивно ставлюсь до міжнаціональних шлюбів, але не з неграми і циганами», «позитивно, крім циган». Один із опитаних взагалі ратує за «чистоту етносу». Як бачимо, виключне оперування цифрами не дає конкретного результату. Подібні записи краще засвідчують реальний стан речей в цій царині людського буття етносів.

Відповіді респондентів на питання «Чи має значення національність при виборі друзів?» (відповіді: перша – «так», друга – «ні», третя – «не має великого значення», четверта – «ваша думка») ілюструє таблиця № 4.

Переважає більшість опитаних зауважують про те, що етнічне походження грає опосередковану, а не головну роль у виборі друга. Лише виключно українці, «русини» і румун вказали, що національність має значення при виборі друзів. Записи свідчать про таке спостереження респондентів: «друг є друг».

Таблиця № 5 показує відповіді опитаних на питання «Чи доводилось Вам особисто зустрічатись із негативними проявами у ставленні до осіб інших національностей?» (1 – «часто», 2 – «рідко», 3 – «ніколи», 4 – «не звертаю увагу»). Більшість респондентів вказують на те, що такі випадки були, якщо не часто, то зрідка. В першу чергу – це самі представники національних меншин. Мала частка опитаних відповіла, що ніколи не зустрічались із проявами ксенофобії. Таблиця № 6 ілюструє відповіді на питання «Чи доводилось Вам реагувати на негативні прояви по

відношенню до Вашого етнічного походження?» (номери відповідей аналогічні таблиці № 5).

Переважає більшість українців не зустрічалась із проявами негативного ставлення до них на національному ґрунті. Щодо представників національних меншин, то такі явища (переважно зрідка) мали місце. Один із респондентів говорить, що спостерігав прояви ксенофобії, «наприклад, до циган». «Покрайні записи» одного українця ілюструють негативне ставлення до нього «в Харкові, за мову».

Таблиця № 7 засвідчує відповіді респондентів на питання «Як Ви реагували на прояви ксенофобії?» (1 – «не погоджувався», 2 – «не втручався», 3 – «погоджувався», 4 – «не було таких випадків»).

Отже, переважне число опитаних не погоджувались із проявами ксенофобії, особливо представники національних меншин. Не було такої практики взагалі виключно в українців, 1 «русина», росіян і 1 угорця.

Цікаві дані показує таблиця № 8. Опитаним пропонувалось вказати національність своїх батьків. У цій таблиці ми поділили відповіді респондентів за наступним принципом: перша графа – батьки однієї національності із опитаними, друга (батько – іншої національності), третя (мати – іншої національності), четверта – батьки іншої національності. Так, виявилось, що в «русина», словачки, окремих росіян, угорців – батьки українці. В одного угорця – батько словак, мати полька. І навпаки – окремі українці у випадку російського (білоруського, угорського) походження одного із батьків (матері або батька) самоідентифікують себе із державотворчим етносом (українцями), хоч рідними для них є не українська, а російська мова. Втім, закономірність впливає однозначна – переважання ендогамних шлюбів. Такий емпіричний аспект висвітлення проблем терії етносу ще раз підтверджує, що ендогамність є фактор стабілізації етносу [3].

Таблиця № 9 показує відповіді на питання «Що, на Ваш погляд, об'єднує Вас із представниками своєї національності?» (1 – традиційна культура; 2 – мова; 3 – історія; 4 – характер, поведінка; 5 – релігія; 6 – важко сказати; 7 – вказані пункти № 1-5; 8 – інше). Чисельно переважають відповіді щодо пріоритетності наступних «маркерів» етнічності: культура, мова, історія. Досить мало опитаних відзначають про релігію як фактор належності до певного етносу, що є закономірним явищем в умовах поліконфесійності краю. З іншого боку – опитані є представниками молодого покоління, переважно із модерними етнопсихологічними установками.

Представники національних меншин (угорці, росіяни, румун, словачка) вказують на мову як інтегральний чинник функціонування їх етнічності серед чисельно переважаючого українського етносу.

Отож, мова є вагомим індикатором спрямованості етнічних процесів (наприклад, у випадку процесів асиміляції чи консолідації). Таблиця № 10 показує яку мову респонденти вважають рідною. Перша графа – мова своєї національності (для представників етнонаціональних меншин), друга – «українська мова», третя – «російська мова», четверта – «закарпатський діалект», п'ята (мова іншої національності). Українці, як бачимо, вважають рідною українську мову у переважній більшості. Винятки – володіння російською мовою як рідною та розуміння респондентами закарпатських говірок за окрему мову. У чеха – рідна мова є словацька. Лише в одного із шести «русинів» рідна мова – «русинська». Один опитаний вказав, що його рідна мова – слов'янська (? – М.З.).

Угорці, румун, словачка, росіяни визначають рідну мову свого етносу. Проте, в окремих росіян рідна мова є українська. І лише «космополіт» вказує в стилі постмодерних дискурсів, що немає такого поняття як «рідна мова». Втім, дані таблиці № 11 викривають такі заяви. Адже, серед однокурсників «космополіт» спілкується російською мовою! В цій таблиці («розмовна мова серед однокурсників») відсутня п'ята графа, інші ж представлені так як у попередній.

Таблиця № 11 засвідчує, що в умовах державної незалежності України проходять важливі етномовні процеси. Переважна більшість опитаних вказують на те, що спілкуються серед однокурсників українською мовою. Нащадки етнічно змішаних шлюбів розмовляють російською мовою (наприклад, українка, в якій батько – угорець). Лише 2 угорців і 1 «русин» спілкуються мовою «своєї національності». Більшість росіян традиційно продовжують насаджувати культуру «старшого брата» в середовищі українства. Втім, самі українці причина такого status quo. Адже, покрайні записи засвідчують, що українець розмовляє «так як до мене звертаються» або «в основному українською, буває російською»; «розмовляю російсько-українською мовою». Вдалий приклад для наслідування румуна: «намагаюсь говорити українською», хоча й добре розмовляє російською мовою!

В таблиці № 12 вміщені відповіді респондентів на питання «Чи задоволені Ви розвитком своєї національної культури?» (1 – «так», 2 – «ні», 3 – «потрібні зміни», 4 – не звертаю уваги, 5 – «важко сказати»).

Дані таблиці № 12 вказують на той беззаперечний факт, що молодь різних етногруп потребує певних змін в сфері розвитку власної національної культури. Такі показники повинні «брати на озброєння» представники органів виконавчої влади, громадські організації та політичні партії держави. Один із респондентів, навіть, відзначає, що «потрібні великі зміни».

Відомо, що на території Закарпатської області поширюється трансляція 3 угорських та 3 словацьких телеканалів. Для визначення ставлення респондентів до поширення угорського та словацького слова нами сформульовано питання № 13 «Чи дивитесь передачі угорського телебачення?» і № 14 «Чи дивитесь передачі словацького телебачення?» Відповіді: 1 («так»), 2 («ні»), 3 («інколи»). Про що свідчать результати побудовані у формі таблиць?

Закономірно, що респонденти-угорці солідарно вказали на те, що дивляться програми угорських телеканалів. Переважна ж більшість, в першу чергу українці, негативно ставляться до угорського телебачення. Про це яскраво свідчать, знову ж таки, «покрайні записи». Опитані українці доповнюють заповнення відповідної цифри в анкеті наступними словосполученнями: «не люблю», «терпіти не можу угорської мови» і т.п. Про збільшення міжетнічних дистанцій між угорцями і закарпатськими українцями («русинами») вже відзначалось в науковій літературі [4]. Очевидно, виключну роль в такому стані справ грає належність українців до іншого «суперетносу» (східноєвропейської історико-етнографічної провінції), відносини «повна протилежність» в з точки зору етносоціоніки. Дослідження ролі етнопсихологічних соціотипів в сфері міжетнічних стосунків потребує подальшого детального вивчення.

Вже словацькі телеканали опитані дивляться постійно або ж «рідко». Один із респондентів, навіть, відзначив – «словаки дивлюсь більше за «інколи»».

У своїх соціологічних студіях І.Мигович і О.Пелін виділили «два великі масиви» спільнот: ті, що ставляться до Закарпаття як до землі предків (румун, русини, словаки, угорці, німці) і ті, для яких Закарпаття є місцем проживання (цигани, росіяни, «етнічні українці», інші національності) [5]. На наш погляд, таке пояснення відносне. Насамперед, через довільний поділ за соціологічними критеріями русинів і українців через нерозуміння таксономії етнічної мозаїчності. З іншого боку, до автохтонів зараховуються словаки і німці, а росіяни і цигани виявляються «некорінними». Теорія етносу переконливо доводить, що мігранти адаптуються до природного

ландшафту вже в третьому поколінні. Тому, опитани, в залежності від часу проживання в краї, можуть (і мають повне право) віднести себе до «корінних» закарпатців. Так само можуть вчинити росіяни, цигани, представники інших національностей. Проте, справа в іншому: як співвідносяться науково доведені факти визначення етнічної території Закарпаття і стереотипні характеристики щодо цього питання опитаних респондентів. Можливо українці, росіяни, угорці, румуни, словаки і інші мають принципово різні амбіції і претензії щодо долі краю (в минулому, сьогодні і майбутті)?

Для цього в анкеті нами було запропоновано питання № 15. Суть питання: із 8 тверджень вибрати те, яке «відповідає дійсності» (точні зору респондента). Перше (в таблиці цифра 1 і т.д.) твердження: «Закарпаття – це батьківщина багатьох народів». Друге твердження: «Закарпаття – українська етнічна територія, де компактно проживають угорці, румуни, словаки, цигани і т.д.» Третє положення: «Закарпаття – це батьківщина русинського народу». Четверте: «Закарпаття – міжкордонна територія, на яку мають також право Угорщина, Словаччина, Румунія, Польща». П'яте твердження: «Закарпаття – споконвічна земля росіян». Шосте: «важко сказати». Сьоме: «не задумувався над цим». Восьме: «інше (вказати)».

У таблиці № 15 представлені відповіді респондентів на це питання. Як бачимо, переважна більшість українців, представників національних меншин відзначили про істинність другого положення. Один із респондентів-українців також додав, що це «доведено науково». Із 315 респондентів («русини», угорці і українці) тільки 37 чол. (близько 12%) вказали, що Закарпаття – це батьківщина русинського народу. Така цифра вказує на реалії підтримки русинського руху на Закарпатті часів державної незалежності серед молоді краю. Цікаво, що один українець (!) із 315 опитаних вказав, що Закарпаття – земля росіян. Невелике число українців, росіян, угорців, словачка, білорус відзначили, що Закарпаття – це міжкордонна територія із правом щодо неї держав-сусідів.

«Покрайні записи» вказують також альтернативні дані. Територіальні претензії: «Закарпаття – це угорська земля», «Закарпаття належить Угорщині і в ньому живуть русини». Варіації егоїзму: «це-земля, де живу я», «це – територія, де живуть мої батьки і я». Географічні точності: «це – центр Європи». Варіанти нерозуміння поняття «етнічна територія» – «Закарпаття – це етнічна територія, де проживають угорці, українці, словаки, поляки і інші» або «...це – батьківщина тих, хто там проживає».

Історичні спостереження: «це – територія, яка зазнавала постійних утисків». І лише один відголос минулої тоталітарної доби: «Моя родина СССР».

Отож, у випадку соціологізації досліджуваної проблеми можна також поділити респондентів за принципами – етнічної радикальності, консервативності, територіальних претензій національних меншин і т.д. і т.п. На нашу думку, такі побудови не дають бажаного результату. Адже, суспільна думка динамічна, залежить від соціально-політичного модусу епохи, державності. Стереотипи ж етносу, його ставлення до інших етносів, відношення до оточуючого його ландшафту (екологічної ніші) більш стабільні і тому їх можна фіксувати різними методиками збору польового етнографічного матеріалу і т.д.

У нашому випадку, беззаперечно історична доля Закарпаття в складі України. Результати нашого дослідження ілюструють це *de facto* в функціонуванні етнічної самосвідомості і національної свідомості українців краю. Молоде покоління Закарпаття, яке не обтяжене ідеологічними штампамі воявольного остракізму всьому етнічно і національно свідомому, думає і живе зовсім іншими стереотипами, ніж старші покоління. Можна із впевненістю говорити, що формуються якісно нові риси етноменталітету українців. Так, респонденти-українці (більшість дівчат!) відзначали в ході опитування, що українців єднає «національна українська ідея», «патріотичне відношення до Батьківщини». Цікавий момент – батько однієї із опитаних угорець, мати – українка. Вона ж відзначає, що говорить серед однокурсників і вважає рідною «українську, і тільки українську мову» і вказує, що єднає етнос «українська ідея».

Остання таблиця (№ 16) показує нам рівень відкритості, готовності до спілкування і контактування між етносами. Питання таблиці: «Чи є у Вас бажання знайомитись із традиціями, культурою іншого народу?» Відповіді – перша («так»), друга («ні»), третя («не має часу»).

Добре видно, що для українців, представників національних меншин характерна декларація намірів знайомлення із традиціями інших народів. Для представників національних меншин це зрозуміло з точки зору їхнього компактного проживання в середовищі українства області. Проте, бажання студентів-українців історичного факультету також можна пояснити професійними зацікавленнями та інтересами. Чому? Таблиця ілюструє нам відповіді респондентів інших трьох факультетів. Серед них явно бачимо прояви певної етнічної самоізоляції. Це є також природним явищем

виходячи із теорії етносу. Кожен етнос «переживає реальність» власними емоційними, поведінковими і когнітивними компонентами етноменталітету. Як бачимо, студенти-інженери і студенти-фізики надали перевагу відвіду «ні» та «немає часу». Філологи вказали на негативну відповідь (половина опитаних), а більше 20% відзначили про брак часу у знайомленні із культурою інших етносів.

Таким чином, наведений фактичний матеріал про результати етносоціологічного обстеження проблем етноідентифікації та міжетнічних стосунків в краї серед студентської молоді засвідчує:

- більшість опитаних ідентифікують себе із рідним етносом через традиційні «маркери» етнічності: мову, традиційну культуру, історію (єдність походження); другорядну роль у етноідентифікації молоді відіграє релігія, етнічний характер, поведінка;

- дослідження показує роль інтегруючого фактора етнічної ендогамії у етноідентифікації, хоча наявні і випадки різного етнічного походження батьків опитаних, у випадках іншої національності одного із батьків опитані ідентифікують себе із державотворчим етносом (українцями);

- поступово відбувається подолання явищ етнічної маргінальності, що проявляється у зменшенні числа підтримки політичного русинства серед молоді, поширенні функціонування української мови в процесі навчання у вищому навчальному закладі серед українців та представників національних меншин (УжНУ);

- стереотипні показники ставлення молоді щодо міжетнічних шлюбів різнопланові: від виключного позитивного ставлення (більшість) до їх заперечення (насамперед, із представниками циганського етносу); роль етнічного походження при виборі друзів поціновується респондентами як несуттєва;

- респонденти засвідчують факти міжетнічних протиріч, негативного ставлення до осіб певних національностей, спостерігаються прояви етноізоляції через небажання знайомитись із традиціями та культурою інших етносів; ця теза підсилюється результатами опитування щодо споглядання угорських та словацьких телеканалів;

- більшість опитаних відзначають, що Закарпаття є українською етнічною територією, де компактно проживають національні меншини.

Вцілому маємо вагомі підстави твердити, що сам факт державної незалежності України, українське державотворення є системоутворюючим чинником етномовних, етнокультурних, етнополітичних процесів в плані формування української нації в Україні загалом, та в нашому краї зокрема. За роки становлення української державності на теренах Закарпаття формується нове покоління українців, представників етнонаціональних меншин. Воно продукує нову систему етнокультурних цінностей, формує нові етноментальні риси і вимагає «потрібних змін» в плані розвитку власної національної культури.

ДОДАТКИ

Таблиця № 1

Питання №1 / відповіді	ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ															ФІЛ. Ф-Т	ІТФ					ФІЗ. Ф-Т				
	1 КУРС					2 КУРС					3 курс	4 КУРС					1 курс	1 КУРС				1 КУРС				
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словакка	«Русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русини»	Українці	Українці	Угорці	Росіянини		Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорськ	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни
1	19	2		1	1	1	9			1		13	15	3	1	1		16	26	1	2		34	1	3	1
2	34	1	2			1	16	2		1	2	3						11	13				7		2	
3							2		1									1	7	7		1	2	2		
4	8	1					4						4					8	16				2	2	1	
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	1	15	22	3	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1

Таблиця №2

Всього	Питання №11 / відповіді												ФІЛ Ф-Т	ІТ Ф			ФІЗ Ф-Т																								
	Історичний факультет						Історичний факультет							1 курс	1 курс			1 курс																							
	1 курс		2 курс		3 курс		4 курс		1 курс		1 курс				1 курс		1 курс			1 курс		1 курс																			
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»							
1.	24	2	1	1	1	1	2	19	1	1	1	11	13	2	1	1	26	30	3	1	1	22	2	1	6	2	1	7	2	1	2	10	1	1	1						
2.	21	1					6		1			5	1				9	13				5	1			1															
3.	1						2					2	9	1			2	9	1			2	9	1		7				10	1	1									
4.	11	1					1					1	4				1	9				1	9			1															
5.	4		1				3	1				1	4			1						1																			
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	1	15	22	3	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1

Таблиця №3

Всього	Питання №11 / відповіді												ФІЛ Ф-Т	ІТ Ф			ФІЗ Ф-Т																								
	Історичний факультет						Історичний факультет							1 курс	1 курс			1 курс																							
	1 курс		2 курс		3 курс		4 курс		1 курс		1 курс				1 курс		1 курс			1 курс		1 курс																			
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»							
1.	24	2	1	1	1	2	19	1		1		11	13	2	1	1	26	30	3	1	1	22	2	1	6	2	1	7	2	1	2	10	1	1							
2.	21	1					6		1			5	1				9	13				5	1			1															
3.	1						2					2	9	1			2	9	1			2	9	1		7				10	1	1									
4.	11	1					1					1	4			1						1				1															
5.	4		1				3	1				1	4			1						1																			
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	1	15	22	3	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1

Таблиця №4

Всього	Питання №3 / відповіді												ФІЛ Ф-Т	ІТ Ф			ФІЗ Ф-Т																								
	Історичний факультет						Історичний факультет							1 курс	1 курс			1 курс																							
	1 курс		2 курс		3 курс		4 курс		1 курс		1 курс				1 курс		1 курс			1 курс		1 курс																			
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»							
1.	1			1		1	1				1	10	1				2	12				2			2			2													
2.	37	4	1		1		14	1		1		5	13	1	1	1	21	31		3	2	24	3	5	1																
3.	23		1			1	16	1	1				6	2			18	18	1			19			1																
4.													2				1	1																							
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	1	15	22	3	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1	45	3	6	1

Таблиця № 5

		ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ														ІТ Ф		ФІЗ. Ф-Т								
		1 КУРС						2 КУРС						3 курс		4 КУРС				1 курс		1 КУРС			1 КУРС	
Питання №4 / відповіді		Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русин»
1.	10				1	1		8	1	1	1	4				1		8	3				4	1	2	
2.	37	2	1					15	1		1	7	13	2	1	1		23	23	1	2		31	1	2	1
3.	4							1	2			2	3					4	21		1	2	3		1	
4.	10	2	1					1	6			2	6	1				7	15				7	1	1	
Всього	61	4	2	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1

Таблиця № 6

		ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ														ІТ Ф		ФІЗ. Ф-Т								
		1 КУРС						2 КУРС						3 курс		4 КУРС				1 курс		1 КУРС			1 КУРС	
Питання №5 / відповіді		Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русин»
1.				1			1	1	1			2						6	1						1	
2.	12	1			1		1	12			1	8	4	2	1			18	14	1				10	2	1
3.	36	3	1			1		14		1		3	16					10	38		2	1	33		5	
4.	13							4	1			2	2	1	1			8	9		1	1	2			1
Всього	61	4	2	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1

Таблиця № 7

		ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ														ІТ Ф		ФІЗ. Ф-Т								
		1 КУРС						2 КУРС						3 курс		4 КУРС				1 курс		1 КУРС			1 КУРС	
Питання №6 / відповіді		Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русин»
1.	29			2	1	1	2	21	2	1	1	5	12	2	1			31	16	1			17	2	1	1
2.	27	3						5				5	7	1	1	1		5	20			1	4	1	2	
3.	4							1				1	1					1	1							
4.	1	1						4				5	2					5	25		3	1	24		3	
Всього	61	4	2	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1

Таблиця № 8

Питання №7 / відповіді	ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ															ФІЛ Ф-Т	ІТ Ф				ФІЗ Ф-Т					
	1 КУРС						2 КУРС					3 курс	4 КУРС					1 курс	1 КУРС				1 КУРС			
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русин»
1.	54	1		1		29	2	1		1	14	21	2			у	37	52	1	1		36	1	2		
2.	3		1			1	2					1					1	6		1		5		1		
3.	4	1							1					1	1		4	4		1		4	2	1	1	
4.		2	1		1	1					1		1								2			2		
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1	

Таблиця № 9

Питання №8 / відповіді	ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ															ФІЛ Ф-Т	ІТ Ф				ФІЗ Ф-Т					
	1 КУРС						2 КУРС					3 курс	4 КУРС					1 курс	1 КУРС				1 КУРС			
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русин»
1.	15				1	11			1	1	5	4	1				10	7	1			16		1		
2.	16		1	1	1	9	1		1	1	7	8	2				9	14	1	1		28	2			
3.	19	2		1		9				1	2	5					11	16				24		1	1	
4.	7					1				1	9	5			1		5	14			1	4		3		
5.	3	1				2			1		1	1					4	6	1			7				
6.	10	1	1			3		1			4		1				2	18				6		1		
7.	6					4	1				1	1					17	9		1	1	2	1			
8.						1					1					1	3			1						
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1	

Таблиця № 10

Питання №9 / відповіді	ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ															ФІЛ Ф-Т	ІТ Ф					ФІЗ. Ф-Т					
	1 КУРС					2 КУРС					3 курс	4 КУРС					1 курс	1 КУРС					1 КУРС				
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русини»	Українці	Українці	Угорці	Росіянин		Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»
1.		3		1	1			2	1											1	2			3			
2.	55	1	1			2	29				14	21						41	56		1		41			1	
3.	1		1								1	1		1	1				2	2			4		6		
4.	5					2				1								1	4								
5.									1																		
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1	

Таблиця № 11

Питання №10 / відповіді	ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ															ФІЛ Ф-Т	ІТ Ф					ФІЗ. Ф-Т					
	1 КУРС					2 КУРС					3 курс	4 КУРС					1 курс	1 КУРС					1 КУРС				
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русини»	Українці	Українці	Угорці	Росіянин		Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»
1.										1			2														
2.	54	4	1	1	1	2	29	2		1	14	21						35	57	1	1	2	40	3	3	1	
3.	3		1						1		1	1	1	1	1	1			4		2		5		3		
4.	4					2												7	1								
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1	

Таблиця № 12

Питання №12 / відповіді	ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ															ФІЛ Ф-Т	ІТ Ф					ФІЗ. Ф-Т					
	1 КУРС					2 КУРС					3 курс	4 КУРС					1 курс	1 КУРС					1 КУРС				
	Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русини»	Українці	Українці	Угорці	Росіянин		Білорус	«Космополіт»	Українці	Українці	Угорець	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»
1.	7					3	2					1	2	1				1	2	1	1		10	2	1		
2.	13				1	4					6	9						13	15			2	4	1	1		
3.	30	3	1	1		2	22		1	1	7	11	1					28	40		1		25		2	1	
4.	6		1			2		1			1	1				1			1	1			5		2		
5.	5	1									1				1				4				1				
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1	

Таблиця № 13

Питання №13 / відповіді												ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ		ІТФ		ФІЗ.Ф-Т								
1 КУРС						2 КУРС						3 курс		4 КУРС		1 курс		1 курс		1 курс				
Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	
1	6	4				2	2				1	4	3			4	3	1		3	3	1		
2	37		1		1	2	20	1	1	1	9	15	1	1		28	33		2	1	31		4	
3	18		1	1			9			1	5	3			1	10	26		1	1	11		1	
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1

Таблиця № 14

Питання №14 / відповіді												ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ		ІТФ		ФІЗ.Ф-Т								
1 КУРС						2 КУРС						3 курс		4 КУРС		1 курс		1 курс		1 курс				
Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	
1.	14	1	1	1	1	2	3	1	1	1	5	5	2		1	11	21		1	1	11	1		1
2	25	1				14	14				6	11				13	17		1		18	1	5	
3.	22	2	1	1	1		14	1			4	5	1	1	1	18	24	1	1	1	16	1	1	
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1

Таблиця № 15

Питання №15 / відповіді												ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ		ІТФ		ФІЗ.Ф-Т								
1 КУРС						2 КУРС						3 курс		4 КУРС		1 курс		1 курс		1 курс				
Українці	Угорці	Росіяни	Румун	Словачка	«русини»	Українці	Угорці	Росіянин	Чех	«Русин»	Українці	Угорці	Росіянин	Білорус	«Космополіт»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	Українці	Угорці	Росіяни	«Русини»	
1.	6		1			4	1				1	1				17	1			12				
2.	36	2			1	20		1	1	1	10	11	2			39	22		1	1	10	1	3	
3.	10	1				2	3	1		1		1			3	6			1	7			1	
4.			1			1					2	4		1	1					2	1			
5.											1									3				
6.	2					1					2									3				
7.	6					2					2	1								8	1	3		
8.	1	1									2			1						3				
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	15	22	3	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1

Таблиця № 16

Питання № 6 / відповідь	ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ															ФІА-ФТ	ІТФ			ФІЗ. Ф-Т						
	1 КУРС					2 КУРС					3 курс	4 КУРС					1 курс			1 курс						
	Україні	Угорці	Росіяни	Румун	Словаки	«русини»	Україні	Угорці	Росіяни	Чех	«русини»	Україні	Україні	Угорці	Росіяни		Білорус	«Космополіт»	Україні	Україні	Угорці	Росіяни	«русини»	Україні	Угорці	Росіяни
1.	44	3	2	1	1	2	22	2		1		13	16	3	1	1	1	12	27		1		26		2	1
2.	5						1					1	1					21	5				5	3	4	
3.	12	1					8		1		1	1	5					9	30	1	2	2	14			
Всього	61	4	2	1	1	2	31	2	1	1	1	15	22	3	1	1	1	42	62	1	3	2	45	3	6	1

ЛІТЕРАТУРА

1. Обушний М.І. Етнонаціональна ідентичність в контексті формування української нації. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня докт. політ. наук. – К., 1999. – 34 с.; Шульга М.О. Етнічна самоідентифікація особи. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня докт. соціол. наук. – К., 1993. – 32 с.
2. Запитальники та анкети до вивчення сучасних етнічних процесів / Підготував М.П. Зан. – Ужгород: Вид-во Ужгород. у-ту, 2001. – С. 21-24.
3. Бромлей Ю.В. Этнос и этнография. – М.: Наука, 1973. – С. 114-124.
4. Пелин А.В. Динамика межэтнических отношений Закарпатья 1995-1998 годов // Ученые записки Симферопольского государственного университета. – Симферополь, 1999. – №11. – С. 78.
5. Мигович І., Пелін О. Кедь є розум – за циганським не йди возом (об'єкт дослідження – міжетнічні стосунки) // Карпатський край. – 1996. – №5-7. – С. 25.

SUMMARY

ETHNIC SELF-IDENTIFICATION AND INTERETHNIC RELATIONS IN TRANS-CARPATHTA (STEREOTYPE INDICATORS OF YOUNG GENERATION)

Zan M. (Uzhhorod)

This article touches the problems of ethnic self-identification and interethnic relations in Transcarpathia on the basis of interviews (questionnaires) among the students of Uzhhorod National University. The attention is focused on the peculiarities of ethnocultural needs of young generation of Transcarpathia. The author points out the difference of «ethnic markers» of the ukrainians and representatives of national minorities of the region. It draws attention to the traditional and modern psychological grounds of youth, to overcome ethnical marginality among young generation in conditions of ukrainian state independence.

РЕЗЮМЕ

ЭТНИЧЕСКАЯ САМОИДЕНТИФИКАЦИЯ И МЕЖЭТНИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В ЗАКАРПАТЬЕ (СТЕРЕОТИПНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ)

Зан М.П. (Ужгород)

В статье анализируются проблемы этнической самоидентификации и межэтнических отношений в крае на основе проведенных опросов (анкетирования) среди студентов УжНУ. Исследование сосредоточено на особенностях этнокультурных потребностей молодого поколения Закарпатья. Автор указывает на отличия «этнических маркеров» украинцев и представителей национальных меньшинств области. Акцентируется внимание на традиционных и инновационных этнопсихологических установках молодежи, на преодолении этнической маргинальности среди молодого поколения в условиях государственной независимости Украины.